

The Jewish Quarterly Review.

APRIL, 1893.

THE ETZ CHAYIM OF JACOB B. JEHUDAH OF LONDON, AND THE HISTORY OF HIS MANU- SCRIPT.

It is becoming every day clearer that the expulsion of the Jews from England involved also the destruction of a whole literature. It is true that a few shadowy names of English scholars have been preserved from annihilation by being included in the Halachic compilations of German authors, such as R. Moses of Zurich, and R. Mordecai b. Hillel; but the names were so disguised and unrecognisable that it needed the scientific work of our day to refer them to their proper origin, and at least to determine the position and supply the due designation of those stars of the first magnitude which once shone on the Talmudical horizon of "this Island." In the hands of ignorant writers, who lacked every tradition of the names of these authors, it fared ill with the teachers of Canterbury, of Lincoln, of Norwich, of York, not to mention the teachers of those less known towns, the archaic form of whose names renders their identification absolutely impossible.

We are witnesses to-day of a spiritual resurrection. Original records and Halachic citations, history and literature, reciprocally aid each other. Disconnected mem-

bers reunite and acquire life; the shadows begin to speak, like the souls of the dead in Homer in the nether world, when they have tasted blood. Names which were condemned to glide through the centuries as empty shadows, and which have hitherto been but meagrely known through a single Halachic source, find their bearers' souls are restored to their bodies in some parchment deed which has been slumbering for more than half a millennium among the archives of England. Many an inquirer is engaged in the work of identification in the Morgue of history; it is as on the day of which the last of the prophets speaks, when the parents shall be restored to their children and the children to their parents.

But are we to be content with mere names, which even though we should know their place, time and connection, reveal to us as little concerning the life of the spirit which dwelt within them as the most elaborate cartographic design could do regarding the fruits of the land it represents? We know to-day that there have been numerous and extensive works, productions of English scholars. We are now in the position to enumerate a respectable list of Halachic authors with the titles of their works, such as, to mention only a few, the Midrash of R. Menachem of London, whose son, R. Elia, was also an honoured teacher of the Law; the Sepher Tannaim, most probably a work upon the Seder Tannaim ve-Amoraim, concerning the fixation of the Halacha, by R. Jomtob, the son of R. Moses of Bristol; the book concerning the regulations for mourning by R. Meir of England; the treatise on the ritual laws relating to the use of meat, by R. Moses of London, who must have made the ritual a subject of literary treatment; the books of R. Benjamin of Canterbury, and the writings of R. Berachja and R. Joseph of Lincoln. Where are all these books? Must we renounce all hope of ever obtaining more than bibliographical notices of them? Are there no means of finding

out something at least of what they contained and of what the authors taught ?

A wonderful chance has brought it about that of this Halachic literature of England one book at least has come down to our days ; and as if in the midst of accident there had nevertheless been the exercise of a careful forethought and an actual choice in this preservation, that just such a book has survived as yields us an insight into the whole of this literature, an encyclopædic work, a Cosmos of Halacha, in which opportunity was afforded to make systematic mention of the work and the conclusions of the English Rabbis in the development of the Jewish ritual and law. Little could it have been anticipated by the son of the precentor of London, Jacob b. Jehudah, the grandson of the Rabbi Jacob le Long (if I am correctly translating the name He-Aruch, after the analogy of so many Anglo-Jewish surnames before the expulsion period), when he, in 1287, three years before the violent end of the Mediæval Jewish history in England, set himself to collect the whole body of Jewish law in a work consisting of two parts and called *Etz Chayim*, that in this work of his not only the conclusion, but the very proof and the only memorial of the literary activity of the Jews of England in the field of the Talmud would find its way to succeeding generations.

The unique significance of these literary remains gives them, apart from their own intrinsic worth, an especial claim to a publicity, which despite the purpose for which they were originally intended, has been denied to them for six centuries. The book, whose author designed it to be daily referred to and consulted by his co-religionists, had scarcely been opened, when it was violently closed by the expulsion of 1290 ; the blossom was nipped as it was forming into fruit. Unlike its brethren of other lands—collections and codifications of Halachic material which developed into the class of literary productions of Judaism most frequently and abundantly utilised—this tree of life withered before public attention could be directed towards it.

The time for an exhaustive judgment and estimate of this book will of course not have arrived until the whole work lies before us in print, when a bare reference to any passage therein will suffice to enable us to judge of or to mark its relationship to its sources, its connection with its predecessors, and the dependent or independent character of its decisions. Nevertheless, by aid of the survey herewith provided, the general tendency of the work can be recognised even to-day.

Many years had elapsed, and numerous ineffective attempts had been made, before the great mass of Halachic material assumed the definite form which R. Jacob b. Asher gave it in his *Four Turim*, and which, owing to its happy comprehensiveness and natural organic structure, attained to a kind of canonical value. Whether it was better to arrange and to summarise the Halacha in its immeasurable fulness according to single groups, according to precepts and prohibitions, or according to the tractates of the Talmud, was a question in regard to which opinions were, for a long time, undecided. But when once Alfasi's reproduction of the Halachic material, his condensation of the Talmud, Maimonides' bold and independent re-arrangement and preservation of the mighty mass in fourteen books, and finally the original attempt of R. Moses of Coucy to class the whole of the Jewish Law under positive and negative precepts lay ready to hand, then it became a question which any one desirous of resuming the work of enlarging it by the results of later developments had to decide for himself, whether he would follow one of these standard authorities, or would attempt an independent arrangement of the material. Jacob b. Jehudah of London resolved upon a new method of arrangement. He divides the whole into two large groups, which I may classify, in general terms, as duties of the individual in a restricted sense, and duties devolving upon him in his intercourse with his fellow-men. The first and larger class he calls his *Sepher ha-Torah*, which is divided into sixty sections, in accordance

with the old mnemonicon for the Talmudic treatises, suggested by the verse in Song of Songs, vi. 8. The second part, which embraces the whole field of interhuman right and duty, and is called Sepher ha-Mishpat, is divided, in correspondence with the Biblical phrase concerning the Divine Word "purified sevenfold seven times" (Psalm xii. 7) into 49 sections, which, as in the first part, are again subdivided into chapters. Within the lines of this arrangement the author mostly follows the plan of Maimonides' Mishnah Torah, in addition to which he is careful constantly to take note of the observations of R. Moses of Coucy, whom, as well as his book, he cites under the name of ha-Darshan.

But while these two works, together with that of Alfasi, thus form the foundation of the book of our Jacob b. Jehudah, his task was much less easy to him in regard to the work of the Franco-English schools, and their extension of the Halacha. It is one of the most remarkable features in the intellectual and spiritual history of Judaism that at a time when Maimonides set himself the task of imbedding the material of the Halacha in the stone palace of his mighty work, and thus exposed it to the danger of losing both life and spirit, a school scarcely known and suspected by him, of men of the highest gifts in France, the Tosaphists, were regarding it as their chief aim in life to resolve this material into its elements, to employ their acumen in tracing it to its sources, to let tradition pass through the filter of their criticism, and to introduce life and movement where petrification and dogmatism threatened to prevail. This school, we now know for certain, grew, and as it were, renewed its youth in a number of famous disciples in England. While, however, the French scholars attached their work directly to the Talmud, and regardless of the applicability of their decisions to practical life, devoted their attention to all the treatises of the Talmud equally, the production of the English scholars (this conclusion, I believe, I am already

justified in pronouncing) dealt rather with such laws as touched the actual duties of the individual, and especially the ritual. From the works of this school, from its glosses and decisions, it was the aim of Jacob b. Jehudah to make a selection, and to cull whatever was of their essence, but had become crystallised, as enrichments of the Halachic material since the days of Maimonides and R. Moses of Coucy.

Besides this literature there were also *Responsa*—which, as we here likewise learn for the first time, were in current use also by English teachers—that supplied many of the decisions incorporated in his work. The Babylonian *Geonim* had attained in England, as in the rest of the Diaspora, canonical authority. Accordingly, we find their decisions as well as their works—the *Halachoth Gedoloth* and the *Sidur R. Amram*—also in the library of Jehudah b. Jacob, and constantly referred to by him. Of the authorities of other lands there was only the great luminary, R. Meir, of Rothenburg, who had long been dispensing light to the English Jews. True, we knew it already from his own *Responsa*, that questions often reached him from England. But it is the frequent references to his *Responsa* by Jacob b. Jehudah which bring home to us for the first time, how swiftly the recognition of the value of his decisions had spread to this, the other side of the Channel.

Thus we see how, owing to the industry of Jacob b. Jehudah, legal codices and the *Tosephta*, *i.e.*, the mass of glosses and explanations to the Talmud, known by us as *Tosaphoth*, form the two sources from whose junction flowed the great English compendium of laws *Etz Chayim*, the only English compendium which has survived.

Although our author, following the impersonal style of Jewish writers, has conveyed little information about himself, still we are sufficiently instructed regarding such points of primary importance as his place and age and origin. In the introduction he already mentions London as his home. From London emanates the copy of a bill of

divorce, perhaps the only one which has been preserved from the pre-expulsion period ; it is embodied in his work and is annexed as a note to this essay. In his tables of the calendar, the year 1287, as will be seen below, is expressly taken as an example, and thus affords a direct indication of the period of the compilation of his book. Whether *Judah presbiter fil Magister Jac*—to the mention of whom in the taxation list of 1274, Mr. M. D. Davis, of London, has drawn my attention—was his father (which, having regard to the coincidence of the Latin and Hebrew names of the grandfather and father, appears to be highly probable), or not, certain it is that R. Jacob le Long was a personality of repute among the Rabbins and scholars of England, with whom the grandson was glad to connect himself in order to recommend both himself and his work.

The only further detail which we are able to add regarding our author we likewise owe to his book. He was not only a master and cultivator of the study of the Talmud, but also a friend of Hebrew poetry, following precisely in the footsteps of those great Tosaphists from whose school he sprang, and who, in the midst of their arduous and profound Talmudical labours, did not disdain to try their strength in didactic poems and synagogal hymns.

Whither had our manuscript been wafted when the years of the expulsion drove it, together with its author or owner, out of the land? Judging from various additions by a younger hand that may be noticed in the MS., I presume, what is moreover in itself highly probable, that it found its way in the first instance to France. Thence it is most likely to have been brought to Alsace, a witness and victim of the expulsion of 1306, to pass on into other German lands, perhaps into Swabia. The work contains many erasures and has suffered some damage, but its outside sheets with their inscriptions, which, as far as it has been possible, I have deciphered below, testify that the MS. was for many generations an heirloom in a German family, named Bick. Manes Bick who is immortalised as the possessor of the MS.,

was the son of Jacob Israel Bick, who died on Tuesday, the 7th January, 1500, at the age of 52, and of Pess Bacharach who followed her husband to the grave on Friday, the 8th October, 1501. Manes, or as his full name ran, Aaron Gerson, was twice married. His first wife, Tamar Bräunchen; died Thursday, the 25th April, 1482, the second, Sprinz, died Thursday, the 11th December, 1492. The birth-days of the three children of the first wife are entered by the husband in the MS. Jacob was born on Saturday, the 17th May, 1477; Seligmann, Monday, the 21st December, 1479; Moses, Thursday, the 21st November, 1481. The two latter died young; Seligmann, who, notwithstanding his youthful age, had attained an extraordinary proficiency in the Talmud, died on Thursday, the 16th January, 1494, having barely completed his 15th year; Moses, on Monday, the 11th November, 1493, before the conclusion of his 13th year. The loss of four other children—he had given the name of Seligmann to another of his sons—who, as appears, were swept away simultaneously by a plague, the father had to enter in his register of death. Other generations of the same family are entered in the book as its possessors, very frequently Gershom b. Moses Bick, who can hardly have been the same whose birth is given as on Sunday, the 20th January, 1454, but was perhaps the son of that Moses who signs himself Moses b. Meshullam Bick, as owner of the codex. The only signature found in the codex itself, that of the owner Jacob b. Samuel Halevy, introduces us to the well-known German family of Ginsburg that settled in Swabia, and threw out branches in Worms, Frankfort, and even in Poland.

In 1674 we find the MS. already in the possession of Johann Christoph Wagenseil, professor in Altorf, near Nuremburg, the most learned student of rabbinical literature among the Christians of his time. How the codex came into his possession he nowhere gives any indication, notwithstanding the innumerable occasions on which he mentions it with expressions of extravagant admiration.

It is characteristic of the uncritical and unhistorical method of that time that the possessor, with all his veneration for his treasure, the darling child of his collection, has no suspicion of the true value of this relic, whose importance he only finds in the author's masterly handling of the Jewish law. Wagenseil does not even know the name of the author, calls him at the first mention of his name in his huge quarto, *Sota*, p. 3, Isaac, and betrays not the slightest acquaintance with his age and country. The more lavish is he, however, in expressions of the highest appreciation of his treasure. He calls it:—

p. 3. Codicem prorsus inæstimabilem.

p. 4. In nullis satis laudibus deprædicando hoc volumine.

p. 27. Nobilissimus Codex noster.

p. 398. Ex eodem aureo libro.

p. 409. Beneficio optimi MS. Codicis nostri.

p. 424. Testimonium aurei Codicis nostri.

p. 457. Codex noster MS. Ez Hechajim non potest satis laudari.

p. 471. Consumatissimus Codex noster.

p. 545. Ex vere aureo Codice MS. nostro.

p. 551. Optimi Codicis nostri.

p. 563. In pretiosissimo Codice nostro.

p. 582. Ex eodem incomparabile MS. nostro.

p. 917. Ex optimo nostro, totiesque deprædicato MS.

He never tires of citing it. At pages 8, 16, 35, 52, 149, 205, 271, 282, 295, 381, 384, 391, 396, 397, 451, 456, 580, 584, 587, 595, 682, 775, 905, 909, 914, he quotes shorter or longer passages out of this favourite book of his. The fame of the book grew to such an extent, owing to these quotations and the praises accompanying them, that the learned men paid pilgrimages to Altorf merely in order, as Wagenseil reports in the catalogue of his MSS., to inspect this precious object.

With Wagenseil's other treasures, this MS. also passed into the possession of the Rathsbibliothek of Leipsic, where it is preserved as No. XVII. of the Hebrew MSS.

under the old description, B.H. 14. 40. It was for the first time scientifically described by Franz Delitzsch in Naumann's Catalogue, p. 283. The unhappy misreading of the name of the place—London—in the introduction, as well as the failure to observe the period of the authorship of our MS., deprived Delitzsch of the power of duly estimating, nay, even of remotely realising the value of this unique production. To him the very affection with which Wagenseil hung upon his treasure was incomprehensible, and instead of pointing to its unique character, he concludes with the words, "Et nullo modo dignus fuit, qui tanti a Wagenseilio haberetur, siquidem hujusmodi libris orbis literarum Judaicas *abundantissimus* est." The next ill result of this misleading description was that Zunz, in his valuable *Additamenta*, has passed over this very codex without a single observation, and was thus, as I have shown in THE JEWISH QUARTERLY REVIEW, Vol. IV., p. 25, condemned to remain ignorant of the Ritual of England. Delitzsch himself, unacquainted with the age of his author, commits the error of confounding the R. I. i. e. Isaac b. Samuel of Dompaire, the most fertile of all the Tosaphists, who is mentioned by Jacob b. Jehudah in his preface, with Jacob b. Asher, the compiler of the *Turim*, of whom our author could not possibly have had any knowledge.

The fame of the achievements of Jacob b. Jehudah does not however seem to me to have entirely vanished, even in the Middle Ages. In the commentary with which R. Moses of Zurich enriched the *Little Book of Commandments* of R. Isaac of Corbeil, in the so-called Zurich *Semak*, Zunz has already (*Ritus*, 213) referred to passages in which citations are found from a book called *Etz Chayim*. Zunz had already conceived the possibility that these quotations may have been drawn from our book. As the Zurich *Semak* of the British Museum was not accessible to me, I have examined two other codices of this work with a view to these citations. For, since the time when Zunz discovered the Zurich *Semak* in London, it has come to light

in Berlin in Cod. Qu., 3, and is also to be found in an especially superb MS. in Vienna in Cod. 52. The list of passages which I annex literatim from the MSS. from which they have been drawn, will, upon the publication of Jacob b. Jehudah's *Etz Chayim*, help definitely to decide the question whether it was the English book of this name that lay before R. Moses of Zurich.

But Zunz's supposition that in the older literature four works of this title have to be considered, must be modified to the extent that there are only three such works, as Chayyim ben Nissim, concerning whom Azulai informs us, owes his existence only to the mistake of a copyist, being, as N. Coronel already remarks, identical with R. Chayyim Or Zarua. The greater part of these quotations are indeed extracted from the booklet of *Chayyim Or Zarua*, the readings of which can be emended in some points by the aid of the MS. citations. But in spite of these agreements it is not possible, considering the juristic nature of the booklet, that all the quotations were taken from it, just as little as the quotation *שוב מצאתי בספר עץ חיים* in the *Response* of R. Jacob Weil, No. 18, is to be found in this booklet. In his *Zur Geschichte* (p. 95), Zunz, who did not know of the existence of the books with the similar title *Etz Chayyim*, simply accepted the theory that the work of our Jacob b. Jehuda Chasan was meant, a theory which still needs confirmation. Though even these quotations leave it in doubt whether the book of the Englishman ever attained wide popularity, still I can conclusively show, at least by one irrefutable proof, that this Compendium was read, and that extracts had been made from it. The verbal correspondence of several passages cited from the *Etz Chayyim* in the MS. of Halachic Collectanea (Cod. Halberstam 345, now in the Judith College at Ramsgate) with the text of the *Lipzia Unicum* raises beyond all doubt the fact that the English Mishnah Torah became known among the people and found attentive readers.

I.

DESCRIPTION OF THE MANUSCRIPT.

The MS. is 12·5 cm. high and 10·5 cm. broad. The portion covered by writing is 10 cm. in height and 7 cm. in breadth, the pages being generally divided into two columns. The number of lines varies between 32 and 43. The writing throughout is evidently by the clear and practised hand of a professional scribe. The headings and the numbers of the chapters are on rare occasions written in red ink. The passages underlined in green or surrounded by a border are manifestly due to Wagenseil. Traces of ruling, where they have not been cut away by the knife of the bookbinder, can frequently be observed in the notches, amounting generally to 32, on the edge of the leaves. The uniformly thin and extremely fine parchment, resembling blotting paper, shows many defects, such as holes, seams, missing corners, cut out edges, which however scarcely ever involve a gap in the writing, and must therefore have been there before the writing was done, and were carefully avoided by the scribe.¹

A regular number of leafs in every sheet of parchment as in other manuscripts, cannot be found. There are thus also missing the custodes, *i.e.*, the beginning words of the following sheet on the foot of the foregoing, and the sheets reckoning to detect gaps in the MS., is here not applicable.

The pagination in Arabic figures, in the upper and outer corners of the pages, was probably added by Wagenseil. It begins after the Introduction, which fills seven columns, and is continued to page 910, where the MS. closes with the words: ועל כלן הוא נותן מלמטן למעלן חוץ מן.

At page 287 of the Calendar occurs the following: על פי לוחות העבור שכתבתי מולד תשרי שנת זו ל"ב למחזור ר"פ שנת מ"ז לפרט אלף ששי יהיה ליל ו' ג' שעו' מו' חלקי' סימן זגא ויתרון החכמא

---

¹ Delitzsch is therefore in error when he says: "Multis locis hic codex curtus, mutilus et laceratus est."

רִיז תְּתַרְלַג ד' ימים י"ח שעות תתְרַלַג חלקי' השלך היתרון על המולד
ותבא התקופה בד' ימים בחדש כ"א שעות ביום ג'

II.

THE INSCRIPTIONS OF THE SUCCESSIVE OWNERS.

On the upper margin of the first leaf, which was stuck to the wooden corner and had to be removed with force, are the words:—*זה הספר מצות שלי גרשם בר משה ביק זצ"ל*. Beneath this is written—*מניש ביקא*.

Next to the outer margin is the inscription:—*בני גרשם— בני דוד שי—* and beneath it:—*שי' נולד לי כ"א שבט ריד לפרט נולד לי במ"ט ר"ז לפרט ופרשי'.....הולי'.....הארץ ובו התחלתי לימול ל בעז'ה יו' א פרשי' ופרט בן שמנת ימ' ימול ל בני משה שי' נולד ליל—* שבת.....ופרשי' וירא ישראל שוכן לשבטיו השם יוכהו :

Inverse to the upper writing there is, on the lower half of this side, in a French hand, the formula of a witness's deposition.

On the last sheet but one of the MS., along the inner margin, are the following three inscriptions:—

1. אני החתום מטה מודה הוראה גמורה שמכרתי זה הספר שחברתי לה"ר erasure בחלוף קדש ומעות הכל מכרתי מכירה גמורה צמותה וחלוטה שרירא וקיימא דלא למיבחר ביה מיומ[א] דנן ולעולם ומה שהודיתי התמתי מודה דביני חטי והכל שריר וקים erasure יהודה
2. זה הס' משה ב"ר משלם ביקא
3. גרשם בר משה גרשם בר משה זצ"ל שלש' זיכנ' חזקה

On the same page in the upper margin, probably only as an exercise in writing, as in so many manuscripts, is *ושעשע יונק על חור*; next to it:—

פטירת אבא מורי עטר' ראשי
הר"ר יעקב ישראל נ' ע"ו שבט
ר"ס לפרט ב"ן שנים והוא מיתת שמואל הרמתי

Below, after an erased line:—

פְּטִירַת אֲ"א עֶרְ [עֲטַרְת רֵאשִׁי]
 מֵר' פֶּעַם בְּכַרְךְ
 נֵשׁ בִּ"ו תִּשְׂרִי
 רִסֵּב לְפֶרֶט

Lower still, a short inscription consisting of three erased lines. On the right, next to the last inscription but one:—
 אֲאֵ הֵשׁ שְׂאִילַת (1 Sam. i. 20?) 1. מֵאֵת י"י שְׂאִלְתִּיו נֵאֵ [נֵאֹוּם]
 אַהֲרֹן גִּרְשׁוֹן בֶּן הַרִיר יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל הַמְּכֹוֹנָה מִנִּישׁ בִּינְקָא

Beneath that an erasure. On the left of the last inscription before referred to:—

פְּטִיר' זֹוג' נִ"ע
 ו' אִייר רִמְב
 תִּמִּיר בְּרִוּינְבֵן ז"ל
 פְּטִי' זֹוג' נִ"ע
 מֵר' שְׂפְרִינֵץ ז"ל
 כ"ג כִּסְלִיו רִנֵּג

In the lower half of the side are the following inscriptions:—

בְּנֵי יַעֲקֹב יִצְוֹ נֹולֵד לִי בְּמַטֵּ בְּיוֹם הַשְּׁבֵת ה' סִיּוֹן פֶּרֶשׁ יֵאֵר יְהוָה פְּנִי
 אֵלַיךְ וַיַּחֲוֹךְ.

בְּנֵי זְעֻלִיקְמֵן הַנֶּקֶר' יִצְחָק נֹולֵד לִי בְּמַטֵּ יח... כ"ז טֵבֶת פֶּרֶשׁ וַאֲרֵא
 אֵל אֲבֵרָהֶם אֵל יִצְחָק.

בְּנֵי מֹשֶׁה שִׁי' נֹולֵד לִי בְּמַטֵּ י"ט כִּסְלִיו פֶּרֶשׁ וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כֹּאֲשֶׁר אָמַר
 יוֹסֵף.

On the outer side of the last leaf, pasted to the book-cover, the inscriptions are on the upper margin:—

זֶה הַסֵּפֶר שְׁלִי גִרְשֵׁם בֵּר מֹשֶׁה בִּיקָא י"ב אֲדָר רִיד [?] פֶּרֶשׁ וַיִּגֵּר שֵׁם
 בֵּר מֹשֶׁה בִּיקָא זִצ"ל.

Beneath, separated from the last by a stroke:—
 יִצְחָק בֵּר שִׁמְעוֹן שְׂמוּאֵל הַלֹּוֹי זִצ"ל.

Lower still an inscription of four erased lines, commencing with the הספר.

On the lower portion of the page:—

אֵיךְ נִהְפָךְ לְאַבֵּל מִחֹולִי בְּיוֹם נִפְּלַת כְּלוּלִי

המרגלי' החריף התכשיט שאין כמוהו במדינה
חבל על דאברין ולא משתכחנא
בני הר"ר זעליקמ' זכרונו לחיי עלמא
ביו' בוכ' ומבוכ' ט' שבט רנ"ד בן טו' שני' יו' ה'
ועו' נוסף לי הווי' על הווי' בחיר יניק וחכי'
בחו' נא' יפ' כארזי' מחמ' עיני בני משה ז"ל
בן יג' שני' ביו' ב' כסליו רנ"ד

ועוד ד' בניי ברונא שמשון זעליקמן אברלן זלהה מי שאמ' לעולם די
יאמ' די לצרותי.

In the book itself the mark of the owner is only to be found before the second section of הלכות עבד, on the blank page 218, running thus:—

מאת יי' שאלתיו נאום יעקב בר שמואל הלוי המכונה יעקב גוינצבורג

III.

PREFACE AND SUMMARY OF THE CONTENTS OF THE WORK.

כל התורה בין תורה שבכתב בין תורה שבעל פה כתבה משה רבנו
מפי הקב"ה שנ' ואתנה לך את לחות האבן התורה זו תורה שבכתב
והמצוה זו פירושה זו שבעל פה ומסרה ליהושע וזקני' ממנו ועלי מוקני
ומסרה עלי לשמואל' לדוד לאחיה השלוני לאליהו. לאלישע ליהוידע הכהן
לזכריה להושע לעמוס לישעיה למיכה ליואל לנחום לחבקוק לצפניה
לירמיה לברוך בן נריה לעזרא ובית דינו הנקראים אנשי כנסת הגדולה
והם חגי זכריה מלאכי דניא' חנניה מישאל ועזריה מרדכי וזרובבל ומאה
ועשרי' זקנים האחרון שמעון הצדיק שהיה כהן גדול אחר עזרא והוא קבל
תורה שבעל פה ומסרה הוא לאנטינוס איש סוכו ליוסף בן יעזר איש
צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלי' ליהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי
ליהודה בן טבאי ושמעון בן שטח לשמעיה אבטליון לשמאי והלל לרבן
יוחנן בן זכאי ורבן שמעון בן הלל לר' אליעז' הגדול לר' עקיב' בן יוסף
גר צדק לר' ישמעאל לר' מאיר גירי צדק וכן רבן שמעון בן הלל מסר
לרבן גמליאל הזקן בנו ורבן בן ר"ג קבל מאביו ומסרה לר"ג בנו ולר'
יהודה בנו הנקרא רבנו הקדוש. ורבנו הקדוש חבר ספר המשנה בעבור
הצרות המתחדשות והתלמידים מתמעטים כדי שלא תשתכח התורה
להיות ביד כולם לזכרון ומסר התורה לשמואל לרב שחבר ספרא וספרי
לבאר המשנה ור' חייא סדר התוספת' ומסר רב לר' יוחנן שחבר תלמו'
ירושלמי בארץ ישראל אחר החרבן קרוב לשלש מאות שנה ור' יוחנן מסר

לרב הוני' ורב הונא לרבה רבה לרבא רבא לרב אשי שחבר תלמו' בבלי
 כארץ שנער מאה שנה אחר שחבר ר' יוחנן תלמו' ירושל' וחבר בו כלי
 הדינין והפסקים של תורה והמנהגים והגזירות שגזרו נביאים וחכמי' עד
 ימיו ור' אושעיא תלמי' רבנו הקדוש חבר ביאור ספר בראשית ור' ישמעאל
 מכילתא משמות עד סוף כל התורה הכל לבאר הפסוקים והכל חובר
 קודם תלמוד בבלי ובימי מר בר רב אשי נתמעט תלמוד תורה ונתפזרו
 חכמי ישראל לקצות ועמדו חכמים הנקראים גאונים בארץ ישראל בספרד
 בשנער בצרפת וחברו ספרים לבאר התלמוד בבלי שהיה לשונו בשנער
 אבל לאחריהם היה מנומנם כי יש בו עירוב לשון ארמית הרב ר' יצחק
 הגאון מפס חבר ספר הנקרא רב אלפס לבאר התלמוד ופסקיו רב אחא
 הלכות גדולות ותקנו כמה ספרים גם [הם s.] אחרי כן לא נודע כי אם
 בקושי מלשונ' ופירוש' שתכפו צרות יתירות ונתמעטו הלבבות ולא הבינו
 הדורות אחרי כן קצת פתרון ומפני זה עמד האשל הגדול רבנו משה
 ברבי מיימון והבין בכל הספרי' שלפניו וחבר מהם חבור בשנת השמיט'
 אחר מאה ואסף לחורבן לפרש כל דיני התורה בלא קשיא בלא פירק
 בדבר פשוט לכל כקטן כגדול וחבר בו כל ..... והתקנות והגזירות
 והמנהג' שנהגו כל חכמי ישראל עד ימי הגאון ע"ה ועשה ספר הנקרא מימון
 לידע כל התורה שבעל פה בלי ספק. ועל כי הגאון לא הביא בספרו
 ראייה לדבריו גם לקצת דבריו חלוקין גאוני עול' האחרו' רבנו יצחק ורבנו
 יעקב ורב' יצחק בר' שמואל אשר על פיהם אנו חיים ומימיהם אנו
 שותים ועמד הרב ר' משה מקוצי אשר החזיר רוב ישראל למוטב על [ידי]
 דרשותיו אשר דרש להם וחבר חבור מכל התורה על פי ספר הגאון
 רבנו משה והביא ראיות לרוב דבריו ומה שפסקו הגאונים אחרונים הביא
 מפסקיהם בספרו ונקרא ספר הדרשן ונתפשט ברוב גליות ישראל על כי
 הביא ראיות ופסקי הגאונים אך הניח כמה דינים ופסקים שחבר רבנו
 משה בספרו ולא חברם גם הרבה דינים שפסקו ר"י ור"ת הניח וגם
 מצאתי כמה דינים הנוהגים עתה ברב אלפס ותוספתא וה"ג ורב עמרם
 שלא הביא: על כן אני יעקב הקטן בה"י יהודה חזן מלונדרץ בן הרב
 ר' יעקב הארוך העותי פני ובינותי כפי עניות קט דעתי על פי רבותי
 בספר הגאון רבנו משה המיימון והעתקתי קצת לשונו וברוב מקומות
 קצרתי לשונו כדי לחברו בחכור קטן לישאנו כקמיע אך מכל דיניו ופסקיו
 הבאתי הנוהגים עתה וקצת שאין נוהגים גם מה שספר רב אלפס והדרשן
 והתוספת' וההלכו' גדולות ורב עמרם הביאו יותר בספרם קצרתי הלשון
 של כולם. גם פסקי הר"י ור"ת שמצאתי ושאמרו לי רבותי העתקתי.
 ומה שסותרו' דברי הגאון. והאֵהים יודע כי לא להתנדל עשיתי כי אם
 לחבר הפסקי' יחד למען אשאנו עמי וקראתי בו כל הימים על כן בקשתי

כל קורא בספר זה שלא ידינני לכף חובה אם שניתי וטשיתי במכתבי ובלשוני כי חסר דעת אני מכל אדם ובינה אין בי אך בקשתי להגיהנו איש כפי מה שימצא וקראתי שם חבור זה עץ חיים • וחלקתיו לשני חלקים החלק אחד בארתי בו הוראות וקראתיו ספר התורה • החלק שני בארתי בו דינים וקראתיו ספר המשפט • והנה סדרתי אותו פעם בפרקי המימון ופעם בפרקים אחרים והכל כדי לקצר ולחברו בחבור קטן • ואלה סמני הלכותיו הלכות חלק התורה שישים והסימן שישים המה מלכות ואלו הן —

א'	הלכות יראה וקדוש השם [ב"פ (=ב' פרקים) p. 1-4b]
ב'	הלכות דרך ארץ [פ"ג 4b-8b] :
ג'	הלכות ריעות ואהוה [ב"פ 8b-9b] :
ד'	הלכות תלמוד תורה [ב"פ 9b-11b] :
ה'	הלכות כבוד חכמים [ב"פ 11b-13b] :
ו'	הלכות כבוד אב ואם [ב"פ 13b-15a] :
ז'	הלי נדוי [ב"פ 15a-17a] :
ח'	הלכות צדקה ונמילוי חסדים [ב"פ 17a-22b] :
ט'	הלכות קרית שמע [ד"פ 22b-27a] :
י'	הלכות תפלה [ג"פ 27a-36a] :
יא'	הלכות קריאת התורה [ד"פ 36a-45b] :
יב'	הלכות ב"י הכנסת וצרכי צבור [ב"פ 45b-48b] :
יג'	הלכות נשיאות כפים [ב"פ 48b-100a] :
יד'	הלכות תפלין [ב"פ 100a-102a] :
טו'	הלכות מזוזה [ב"פ 102a-103a] :
יו'	הלכות ציצית [ב"פ 103a-106b] :
יז'	הלכות נטילת ידים [106b-109b] :
יח'	הלכות מקוואות [ג"פ 109b-119a] :
יט'	הלכות סעודה [119a-127a] :
כ'	הלכות ברכות [ח"פ 127a-142a] :
כ"א	הלכות קדוש והבדלה [ב"פ 142a-146a] :
כ"ב	הלכות תשובה [ג"פ 146a-153a] :
כ"ג	הלכות יום הכיפורי [ב"פ 153a-156b] :
כ"ד	הלכות עירובין [י"פ 156b-181b] :
כ"ה	הלכות שבת [פ"יו 181b-231a] :
כ"ו	הלכות יום טוב [ג"פ 231a-240b] :
כ"ז	הלכות פסח [ג"פ 240b-259a] :
כ"ח	הלכות חול המועד [ג"פ 259a-263a] :
כ"ט	הלכות העומר [ב"פ 263a-266a] :
ל'	הלכות שופר [ג"פ 266a-269b] :

ל"א	הלכות סוכה [ד"פ 269b-274b]
ל"ב	הלכות לולב [ג"פ 274b-278b]
ל"ג	הלכות עיבור [ד"פ 278b-287b]
ל"ד	הלכות תענית וט' באב [ה"פ 287b-296a]
ל"ה	הלכות אבל ובית הקברות [ו"פ 296a-309b]
ל"ו	הלכות פדיון הבן וחמור [ב"פ 309b-312b]
ל"ז	הלכות מילה [ב"פ 312b-316a]
ל"ח	הלכות שילוח הקן [316a-317a]
ל"ט	הלכות חנוכה [ב"פ 317a-319b]
מ'	הלכות מגילה [ג"פ 319b-322b]
מ"א	הלכות שחיטה [ד"פ 322b-329b]
מ"ב	הלכות כסוי הרם [329b-331a]
מ"ג	הלכות טריפות [ד"פ 331a-342a]
מ"ד	הלכות אסורי אכילה • ויין נסך [יח"פ 342a-394b]
מ"ה	הלכות עורלה ורבעי [ב"פ 394b-397a]
מ"ו	הלכות חלה [ב"פ 397a-400b]
מ"ז	הלכות מתנות כהונה [ב"פ 400b-402b]
מ"ח	הלכות כלאים [ד"פ 402b-413a]
מ"ט	הלכות בכור [ה"פ 413a-421a]
נ'	הלכות שבוע' ונדרים [יב"פ 421a-445b]
נ"א	הלכות גטין ומיאון [יא"פ 445b-473a]
נ"ב	הלכות יבום וחליצה [ו"פ 473a-488a]
נ"ג	הלכות קדושין [ו"פ 488a-502b]
נ"ד	הלכות כתובה ותנאים [י"פ 502b-523b]
נ"ה	הלכות פריה ורבייה [ג"פ 523b-527a]
נ"ו	הלכות שוטה וקנס [ה"פ 527a-536b]
נ"ז	הלכות נדה ושאר עריות [יג"פ 536b-569a]
נ"ח	הלכות עזו ונרים [ח"פ 569a-589a]
נ"ט	הלכות בן נח [ב"פ 589a-591a]
ס'	הלכות סופרים [ז"פ 591a-611b]

סמני הלכות חלק המשפט תשעה וארבעים • והסימן מזוקק שבעתים •
ואלו הן —

א'	הלכות נוקי בהמה [ד"פ 613a-622b]
ב'	הלכות נוקי הבור [ב"פ 622b-625]
ג'	הלכות נוקי האש [625b-626a]
ד'	הלכות נוקי אדם [ב"פ 626a-629b]
ה'	הלכות חובל [ב"פ 629b-634a]
ו'	הלכות גונב ממון [ב"פ 634a-639a]
ז'	הלכות גונב נפש [639a-640a]

- ח' הלכות מדות ומשקלות [640a-641b] :
- ט' הלכות גזל [ר"פ 641b-651a] :
- י' הלכות השב אבירה [ג"פ 651a-658] :
- יא' הלכת רוצח מזיד [ב"פ 658-660] :
- יב' הלכות רוצח שונג [ב"פ 660-663] :
- יג' הלכות עגלה ערופה [ב"פ 663-665] :
- יד' הלכות מעקה ושמירת נזק [665-667] :
- טו' הלכות פריקה וטעיה [667] :
- טז' הלכות קניין ומכירה [ח"פ 667-682] :
- יז' הלכות קניין שלא בא לעולם וחשובי דעת [ג'פ 682a-687a] :
- יח' הלכות אסמכתא [ב"פ 687a-690a] :
- יט' הלכות אונאה [ב"פ 690a-693a] :
- כ' הלכות מקח טעות [ג'פ 693a-697b] :
- כ"א' הלכות הפקר ומתנה [ו"פ 697b-716b] :
- כ"ב' הלכות חלוקת שותפין ושכ"י בתי' [ו"פ 716b-729b] :
- כ"ג' הלכות הרחקת מזיק [ג"פ 729b-736a] :
- כ"ד' הלכות בני מצרים [ב"פ 736a-739b] :
- כ"ה' הלחות שליחות ודיני הרשאה [ב"פ 739b-745b] :
- כ"ו' הלכות שותפות [ה"פ 745b-758b] :
- כ"ז' הלכות שומר חנם ושכר [ה"פ 758b-772a] :
- כ"ח' הלכות שכר שכיר [ב"פ 772a-776a] :
- כ"ט' הלכות מלוה ולוה [ב"פ 776a-779b] :
- ל' הלכות שואל [ב"פ 779b-783a] :
- ל"א' הלכות שומר בהמה ופועל [ו"פ 783a-805a] :
- ל"ב' הלכות רבית [ג"פ 805a-815a] :
- ל"ג' הלכות שמטת כספים [ג"פ 815a-817a] :
- ל"ד' הלכות שטרות [ה"פ 817a-829b] :
- ל"ה' הלכות חזקה ומחאה [ה"פ 829b-842a] :
- ל"ו' הלכות שואל [ב"פ 842a-844b] :
- ל"ז' הלכות נחלה [י"פ 844b-855b] :
- ל"ח' הלכות דיינים [ג"פ 855b-861a] :
- ל"ט' הלכות דיני ממונו' ונפשי' [ה"פ 861a-874a] :
- מ' הלכות מלקות [ג"פ 874a-879b] :
- מ"א' הלכות עדות והזמה [ר"פ 879b-885b] :
- מ"ב' הלכות זקן ממרא [885b-886b] :
- מ"ג' הלכות בן סורר ומורה [886b-887a] :
- מ"ד' הלכות מלך ומלחמותיו [ב"פ 887a-889b] :
- מ"ה' הלכות ארץ ישראל [889b-891] :
- מ"ו' הלכות מקדש ? ומועדיו ?

מ"ז הלכות ^{erased} מ"ח
 מ"ח הלכות מתנות עניים לקט שכח ופיאה :
 מ"ט הלכות משיח [ו"פ 891-910] :
 ידיך עשוני ויכוננוני הבינני ואלמרה מצותיך
 עבדך אני הבינני ואדעה עדותיך :
 קראתיך הושיעני ואשמרה עדותיך :
 בכל לבי דרשתיך אל תשגני ממצותיך
 הלכות יראה וקידוש השם
 ראשית חכמה יראת יי' פרק א'
 מצות עשה לאהבה וליראה השם...

These Biblical verses form the acrostic on the name of the author—Jacob.

IV.

THE FORM OF THE BILL OF DIVORCE.

On p. 450, in second section of הלכות גטין, is to be found the form of a Bill of Divorce, issued in London.

וזה טופס הנט כאשר נהגו רבותי עתה וישרטט תחלה לכתוב י"ב שטין
 כמניין ג"ט וכך העתקתיו מגט שהיה ראוי ליתן :
 בששי בשבת בשמונה עשר ימים לירח ניסן שנת כך וכך
 לבריאת עולם למנין שאנחנו מנין כאן בלונדרש מתא
 דיתבא על נהר טמיוא וגלברוק אנא גמליאל דמתקרי דלקריש
 בר רבי יצחק העומד היום בלונדרש מתא דיתבא על נהר טמיוא וגלברוק
 צביתי ברשות נפשאי בדלא אניסנא שבקית ופטרת ותרוכית יתיכי אנת
 אנתתי בלשת בת רבי אהרן העומדת היום בלונדרש מתא דיתבא על
 נהר טמיוא וגלברוק דהוית אנתתי מקדמת דנא וכדן
 שבקית ופטרת ותרוכיתי יתיכי ליכי דיתיהוויין רשאה
 ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דיתיציביין
 ואנוש לא ימחה בידיכי מן יומא דנן ולעולם והרי את מותרת
 לכל אדם ודן די יהווי ליכי מנאי ספר תרוכין
 ואגרת שבוקין וגט פמורין כדת משה וישראל
 פלוני בר רבי פלוני עד
 פלוני בר רבי פלוני עד
 וצרי' שיהיו השורות שוות שלא יעבור אפי' אות אחת הסרגול מחבירו
 שבשטה שלפניו והגט שהעתקתיו נפסל בעבור שערב אות אחת מחבירו

¹ The form of ך is here as long as an ך.

V.

QUOTATIONS FROM THE ETZ CHAYIM IN COD. BEROLIN.

QU. 3.

שפסולי' להעיד ולדון זה על זה אב לבן בן לאב האחין כו' לשו' עץ חיים :
(ib.) זה שלהם דהיינו שיני בראשון ושלישי בשיני כשר לשון עץ
חיים :

(ib., fol. 157b.) ואם אומ' אחד בעלייה ואחד אומ' בחצר ומיצטרפי'
ואם אחד מהם אומ' בעיר פלוני ואחד אומ' בעיר אחרת לא מצטרפי'
וה"ה אמרו בעיר אחד ובשני מקומות הרחוקי' לא מיצטרפי' ואם שני
כיתי עדים מעידים זה מנה וזה מאתים אפילו אומרי' במקו' אחד בשע'
אחת אין הכחשה משלם הימנה אע"פ שמכחשון ['] זו את זו מאחר שאין
אנו יודעים איזו המוכחשת מהם אבל עד מפי עד אין כשר אלא לעדות
אשה בלבד עכ"ל עץ חיים עכ"ה [=עד כאן הגהה] :

f. 194b (=ib. 102b) רין למכור משכ[ונ]ות אחר שלשים יום אחר שיש
לו משכון מחבירו יכול להודיעו אני אמכרינו או תפרע(ו) כיון שנגמר זמן
הלוואת(י)[ו] וזמן הלוואה בסתם שלשים [יום] ולאחר השלשי' יוכל למוכרו
...וכן נראה שאם אינו מוציא מקום למוכרו שיוכל למשכנו בריבית ובלבד
שירע שמשכנו משכנותיו ואי' עליו תרעומת כ"א הרמת [מרבית 1.] של
שבוע(ה) הראשון שהודיעו שמשכנו האחר [מאחר 1.] שיכל לפדותו עכ"ל
עץ החיים :

Ib. (=ib. f. 102a) ל"ש הלוח על המשכן מעו' או פירו' ולא שנא
משכנו שלא בשע(ה)[ת] הלאותו ול"ש משכנו בשעה [בשעת הלאותו 1.]
פטור ואם אבדו באונס חייב הלוח לשלם לו חובו או [אע"פ 1.] שאבד
לו המשכון ואם אבד אותו בפשיעה או בגניבה או באבידה אבד מה
(שהלוח על) [שכנגד 1.] המשכון והשאר ישולם לו ואין הלכה כשמואל
דאמר אבד קתא דמגלא אבד אלפי זוזי עכ"ל עץ החיים עכ"ה :

Ib. אמר המלוה סלע הליתיך דינר היה שזה הרי המלוה נשבע
שבוע(ה)[ת] השומרי' תחלה שאינו ברשותו והלוה נשבע שבוע(ה)[ת]
היסת ... וכן פר"ח ור"ת ורי" בן אחותו פוסקי' כשמואל עכ"ל עץ חיים
עכ"ה ס"ג [See Zunz, Ritus, 214].

f. 195d (=ib. f. 100b) ודין זה הוי במלוה אבל בפיקדון אפי' אמ'
אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלו' יכול לומר נאנסו וכן מי שאמר פרעתי
בפני עדי' כשרי' ... ומינו במקום עדים לא אמרינן ועדי' לא מהימנו כה"ג
כ"ש דהא לא מהימנו עכ"ל עץ החיים עכ"ה :

f. 196d מעשה היה לפני הק' הררי אליעזר מדרו"ש [= Dreux] מאלמנה שלא נשבעה על כתובתה ומתה ואבדו היורשים את כתובת' ופסק דאין אדם מורי' שבועה לבניו בין הכא בין בבעל חוב וכך פסק (ר"ח) [ר"א Vind.] עכ"ל עץ החיים עכ"ה (see *Ritus*, 213):

VI.

FROM CODEX VINDOB. 52.

f. 235b בכניסתו לב"ה אומ' ואני ברוב חסדך אבא ביתיך אשתחווה אל היכל קדש' ביראתך וישב במקומו ואם יש לו טלית מלבד הטלית הקטן יתכסה בה ויברך להתעטף בציצית ולא יפתח פיו [עד שישב מעט וישים על לבו לפני מי עומד מי הוא השומע דבריו ואז ילבש חרדה ואימה ואז יפתח פיו ואומ'] כל תפילה כסדר אחד המרבה ואחד הממעיט ויתקן מלבושיו משום שנא' הכון לקראת אלהיך ישראל עכ"ל עץ החיים: *Ib.* f. 88a (=f. 98a) ובזמן הזה שאין לנו ב"ד גדול קבוע ובתי דינין הם ב"ד אם [אנו 1.] מסקינ' דרווקא מלוה יכול לומ' לב"ד הגדול קאזלינא אבל לוח כופין אותו דרן בעירו ובזמן הזה במקום שיכופ איש את חברו לרדון אם ירצה לומ' מאיזה טעם דנתוני כותבי' לו לפי שרוצים לכתוב לו לראות אם טעו לדין ויחזרו לדין ובכל פעם שיאמ' לבעל דין מאיזה טעם דנתוני כותבי' לו לפי שמבקש זכותו אז [או 1.] יבא אם טעו בדבר משנה ויחזרו הדין והא דתנ' שנים שנתעצמו נתעצמו לאו דרווקא אלא נקיט רגילות שלפי שאנסו אותו לדין רוצה הוא שיכתבו לו זכותו וההיא דאיסור גיורא לא איירא לכתוב לו הטענות כי אם להסביר לו הטעם לשון עץ חיים עכ"ה: